

Van Mirakelput tot Jeruzalemvaarders

Een katholieke tocht langs Noord-Kennemer duindorpen

D

De Sint-Adelbertabdij was in de vroege middeleeuwen het geestelijke en culturele centrum van het Graafschap Holland. Jan van Scorel en de ridders van het Slot op den Hoef zullen de abdij zeker gekend hebben. Ook pelgrims zullen de abdij bezocht hebben; hun pelgrimstekens liggen nu in het museum te Castricum. In het kunstenaarsdorp Bergen deed zich in 1422 een sacramentswonder voor en al spoedig werd het een bekend bedevaartoord (zie *SamenKerk* 2017 nr. 5). Het diocesane heiligdom Onze Lieve Vrouw ter Nood te Heiloo is de grootste Mariale bedevaartplaats in Nederland. We maken – met Michel Bakker als gids – een wandeling langs deze kust- en duindorpen.

1 Pelgrimstekens in het Huis van Hilde, Castricum, Westerplein 6

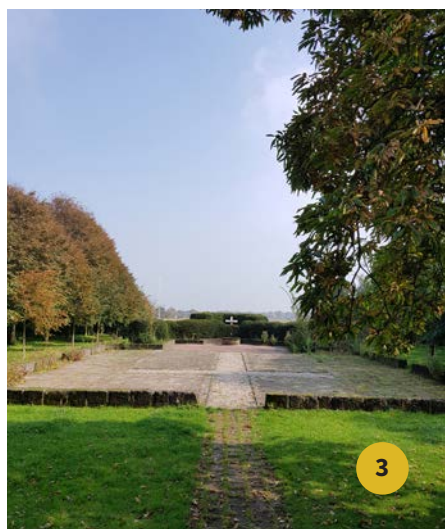
Geschiedenis is meer dan wat er in boeken staat. Een bezoek aan dit museum, vlakbij NS-station Castricum, is een spannende ontdekkingstocht door de archeologie van Noord-Holland. Mensen uit het verleden 'vertellen en verbeelden' de bewoningsgeschiedenis. Meer dan duizend vondsten van de Prehistorie tot de Nieuwe Tijd illustreren de archeologische rijkdom van ons bisdom. Zo ook deze prachtige pelgrimstekens. Info: huisvanhilde.nl

2

2 Sint-Adelbertabdij, Egmond-Binnen, Abdijlaan 26

De abdij van Egmond vormt het begin van de geschiedenis van de Egmond. Gesticht aan het begin van de tiende eeuw door graaf Dirk I, de eerste graaf van Holland, verwoest in 1573 in de strijd tegen de Spanjaarden. In 1933 maakte de architect A.J. Kropholler een ontwerp voor de herbouw. Het gebedsleven van de benedictijner monniken is gericht op het zoeken van God (i.p.v. naar God). Hun motto luidt dan ook: Deo vacare (vrij zijn voor God). Naast de zorg voor kloosterlijke taken richten zij zich op de kaarsenmakerij, vlindertuin, abdijswinkel, museum en galerie, bibliotheek en boekbinderij. Ook geven zij een spiritueel tijdschrift uit: het

3

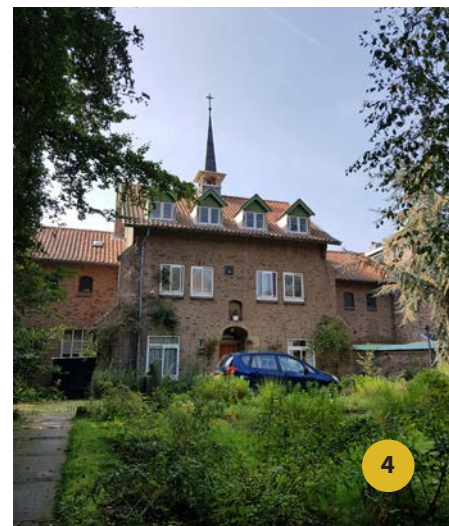
Benedictijns Tijdschrift. Het museum toont de rijke geschiedenis van de abdij. De abdijskerk, ingewijd in 1954, ontwerp van B.J. en H. Koldewey, is dagelijks vanaf 6.00 uur open.

3 Adelbertusakker, Egmond-Binnen, Sint Adelbertusweg naast/bij 31

Aan de rand van de duinen bij Egmond-Binnen ligt de Adelbertusakker. Vernoemd naar de heilige Adelbert die in de vroege middeleeuwen het geloof in deze streek onder de heidenen kwam brengen, waarschijnlijk als metgezel van Willibrord. Beiden waren monnik van de Ierse abdij Rathmelsigi. Na zijn dood in 740 werd hij begraven op de akker. Zijn volgelingen bouwden op zijn graf een houten kapel. Meer dan twee eeuwen later had een vrome vrouw, Wilfsit, tot drie keer toe een droom waarin de heilige haar vroeg zijn gebeente te 'verheffen' naar de kapel van de abdij. Zo gedroomd, zo gedaan. Het graf werd geopend en de beenderen in processie naar de nieuwe verblijfplaats gebracht. Op de plek waar men had gegraven, ontsprong een waterbron. Deze bleek geneeskrachtig. Een bezoek aan de Adelbertusakker nodigt zeer uit tot bezinning.

4 Sint Liobastichting, Egmond-Binnen, Herenweg 85

In 1935 stichtte Hildegard Michaelis het klooster van de Congregatie van de *Sorores Benedictinae Sanctae Liobae Egmundensis*. Lioba is een bijnaam, gegeven aan een nicht van Bonifatius, Thruthgeba. Zij had een zo lieflijk karakter dat de mensen haar spontaan de naam Lioba (lieflijke, goede) gaven. Bonifatius nodigde haar uit om de zorg voor de pas bekeerde jonge vrouwen op zich te nemen. De vriendschap tussen Lioba en Bonifatius was zo innig, dat Bonifatius verlangde dat zijn gebeente op een dag samen met dat van Lioba begraven moest worden, opdat zij samen uit de dood zouden kunnen verrijzen. Hun beider relieken rusten in Fulda (Duitsland).

4

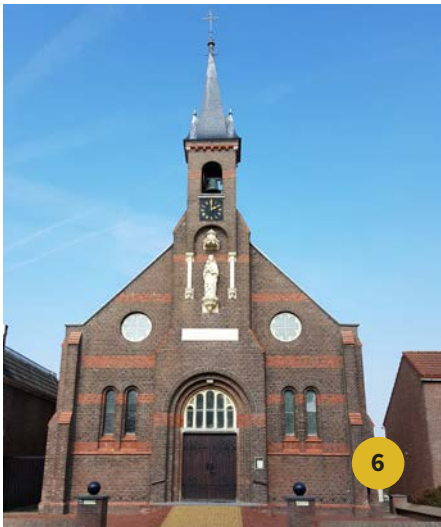
5 R.K.-koloniehuis St. Joseph, Egmond aan Zee, Dr. Wiarda Beckmanlaan 4

Hier konden vanaf 1925 op doktersadvies 'bleekneusjes' aansterken door zeelucht, beweging, goede voeding en de drie r's: rust, reinheid en regelmaat. Dit ondanks de mogelijke heimwee. Het gebouw is in de stijl van de late Amsterdamse School, in een expressionistische trant gebouwd naar een ontwerp van N. Molenaar. Voormalige kapel aan de achterzijde uit 1930.

6 Kerkje van de 'Kluftlopers', Egmond aan Zee, Wilhelminastraat 12

Voordat katholieken alhier deze aan Maria Onbevlekt Ontvangen toegewijde kerk hadden, moesten zij naar de kerk in Rinnegom. 'Kluftlopers' heetten ze, omdat de weg naar de kerk over een hoog duin (kluft) ging. Dat duurde tot 1905 toen een actieve bouwpastoor met behulp van een welgestelde Egmondse familie dit

kerkje stichtte aan de Wilhelminastraat. Het heeft de beeltenis van zijn patroon op de voorzijde. Na het vertrek van de paters Montfortanen die hier in 'het kerkje bij de zee' heel lang voorgingen, houdt de kleine parochie dapper stand samen met de andere Egmondse.

7 Slotkapel, Egmond aan den Hoef, Slotweg 19

De eerste Slotkapel werd in 1229 in opdracht van Willem I van Egmont gebouwd en opgedragen aan de H. Maagd Maria, H. Catherina en de H. Nicolaas. De kapel werd in 1431 door Jan II van Egmont (Jan met de Bellen) afgebroken en herbouwd in zijn huidige eenbeukige vorm. In 1573, tijdens het beleg van Alkmaar, werden het Slot op den Hoef, de Slotkapel en ook de abdij van Egmond-Binnen door de geuzen onder vuur genomen en in brand gestoken, omdat men bang was dat de Spanjaarden dit strategische punt in handen zouden krijgen. In 1633 werd de Slotkapel hersteld en overgedragen aan de Nederlands Hervormde Gemeente. Voor het herstel werden ook de prachtige gebrandschilderde ramen geschonken. Tegenover de slotfundamenten aan de Slotweg 46-48: het bezoekerscentrum Huys Egmont (www.huyssegmont.nl).

8 Ouderlijk huis mgr. Jos Punt, Bergen, hoek Komlaan - Kerkelaan

De familie Punt kocht dit huis in 1958. Onze bisschop was toen twaalf jaar oud. Tot 1975 was het zijn ouderlijk huis. Na aankoop werd er een kunstwerk tegen de gevel geplaatst. Het is in opdracht van de ouders van de bisschop gemaakt door Kees Baard. Het is een afbeelding van Maria omgeven door attributen die verwijzen naar titels uit haar litanie: spiegel van gerechtigheid, gouden huis, mystieke roos, ivoren toren. De nieuwe eigenaren hebben het kunstwerk kortgeleden laten restaureren. Kees Baard (1897-1972) was kunstschilder, architect en kunstverzamelaar. Hij werkte in Amsterdam tot 1943 en in Alkmaar tot 1961.

9 Ruinekerk, Bergen, Raadhuisstraat 1

De laatgotische koorkerk werd gebouwd tegen het eind van de veertiende eeuw als opvolger van een tufstenen kapel die er al in 977 gestaan moet hebben. Dat was de eerste Bergense rooms-katholieke kerk en destijds gewijd aan de apostelen Petrus en Paulus, net als de huidige kerk aan de Dorpsstraat. De koorkerk werd in brand gestoken op 21 februari 1574 na het beleg van Alkmaar door de troepen van Geuzenvoorman Diederic van Sonoy. In 1799 werd de kerk wederom zwaar beschadigd. Vele kogelgaten en -inslagen getuigen nog van de strijd rond de kerk tussen de Bataafs-Franse troepen en het Engels-Russische invasieleger. Tegenwoordig heeft de Ruinekerk als protestantse kerk in Bergen een multifunctioneel karakter gekregen.

10 Beelden van Jan van Scorel en de Jeruzalemvvaarders, Schoorl, Duinweg, resp. bij het Oude Raadhuis en de naastgelegen protestantse kerk

Het beeld van Jan van Scorel is gemaakt door Elly Balthus (Bergen 1956). De schilder en tekenaar Van Scorel (1495 te Schoorl - 1562 te Utrecht) wordt beschouwd als belangrijk vertegenwoordiger van de renaissance in de Lage Landen.

In 1522 benoemde de 'Nederlandse' paus Adrianus VI hem tot beheerder van de pauselijke kunstcollectie in het Belvédère te Rome, als opvolger van Rafaël. Vijf jaar later trad hij in Haarlem toe tot het Jeruzalembroederschap waarvoor hij een groepsportret schilderde. Dit schilderij uit 1528 is als 'Jeruzalemvvaarders' in brons verbeeld door Ellen de Groot (Groningen 1959).

11 De Runxputte, Diocesaan Heiligdom Onze Lieve Vrouw ter Nood, Heiloo, Hoogeweg 65

Op 17 juli 1905 vond er na zeventig jaar 'stilte' weer een officiële bedevaart vanuit Amsterdam naar Heiloo plaats. De devotie voor Onze Lieve Vrouw ter Nood kreeg hiermee een belangrijke impuls. Al in 1573, tijdens de Tachtigjarige Oorlog, werd de kapel verwoest. De pelgrims bleven echter komen. In 1929-1930 werd op de fundamenten de Genadekapel gebouwd, naar een ontwerp van architect Jan Stuyt, die eerder medeverantwoordelijk was voor het ontwerp van de Nieuwe Bavo. Han Bijvoet kreeg de opdracht het interieur van de kapel te beschilderen. Thema van de koorwand: Het Hemels Gastmaal. Over het Mirakel van de Runxputte en het genezende water vertelt men u er graag. Op het heiligdom verder de grote bedevaartskapel, een parkbos met kruisweg

en het Oesdom met koffietafel en winkel met boeken en devotionalia. In het dorp Heiloo bevindt zich links voor de ingang van de Witte Kerk nog een put: de Willibrordusput.

12 Willibrorduskerk, Westerweg 267, Heiloo

De oude Willibrorduskerk (het huidige 'Witte Kerkje') werd bij het beleg van Alkmaar in 1573 grotendeels verwoest. De katholieken kwamen daarna in een groot huis en (schuil)kerk bijeen. Op 19 juli 1926 startte de bouw van de huidige kerk van architect Jan Stuyt die op 22 augustus werd ingewijd door de bouwheer van de Haarlemse kathedraal, bisschop Augustinus Callier. De bogen in de binnenruimte doen romaans aan. Voor de kerk ligt een labyrint (padlengte 225 meter), een kopie op schaal van dat van Chartres. Het lopen van een labyrint werd ooit gezien als symbool voor een pelgrimstocht naar Jeruzalem. ■

Michel Bakker

Met dank aan Eric Fennis, Lida Franse, Wil Janssen, Olga van der Klooster (foto's) en Arian de Rijk. Foto pelgrimsteken: Provinciaal depot voor archeologie Noord-Holland. Foto Ruinekerk: Beeldbank NHA.